

MINISTERSTWO ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

INSTYTUT
EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ

NR
16

RYNEK RZEPAKU

stan i perspektywy

ISSN 1231-269X

**RAPORTY
RYNKOWE**

GRUDZIEŃ 1999

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Produkcja rzepaku
- III. Obroty rzepakiem
- IV. Handel zagraniczny surowcami i produktami oleistych
- V. Produkcja i sytuacja finansowa przemysłu tłuszczowego
- VI. Ceny detaliczne i spożycie tłuszczów roślinnych
- VII. Sytuacja na światowym rynku nasion oleistych i olejów roślinnych

---

**Przy publikowaniu całości lub fragmentów raportu oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Raport przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski tel: 827-36-64

AUTORZY:

Ewa Rosiak

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

Jan Bielecki

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 516

Jan Burakiewicz

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

Wiesław Dzwonkowski

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 616

Elżbieta Wąsiewicz

• MRiGŻ •

Tel.: (0 22) 623-20-11

Teresa Zdziarska

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 440

Raport zatwierdziła w dniu 23.11.1999 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Marian Brzóska (sekretarz), Tadeusz Chrościcki, Eugeniusz Gorzelak, Teresa Jabłońska-Urbaniak, Wojciech Józwiak,
Ryszard Kreft, Ewa Król-Pol, Jan Małkowski, Krzysztof Mateńko, Bożena Nowicka, Roman Urban, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejny raport wydany będzie w czerwcu 2000 r.

W serii Raporty Rynkowe w najbliższym czasie ukaza się:

1. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /17/ • marzec 2000,
2. Rynek pasz /7/ • kwiecień 2000,
3. Rynek ziemniaka /17/ • kwiecień 2000,
4. Rynek cukru /17/ • kwiecień 2000,
5. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /11/ • maj 2000,
6. Rynek drobiu i jaj /17/ • maj 2000,
7. Rynek mleka /18/ • maj 2000,
8. Rynek mięsa /18/ • maj 2000,
9. Rynek zbóż /18/ • czerwiec 2000,
10. Rynek rzepaku /17/ • czerwiec 2000,
11. Rynek ziemi rolniczej /3/ • czerwiec 2000,
12. Rynek owoców i warzyw /16/ • lipiec 2000.

Według przedwzrostowego szacunku GUS zbiory rzepaku (ozimego i jarego łącznie) w 1999 r. wyniosły 1124,2 tys. ton, tj. były większe o 25,1 tys. ton (o 2,3%) od wysokich zbiorów ubiegłorocznych i o 269,3 tys. ton (o 31,5%) od średnich zbiorów uzyskanych w ostatnim pięcioleciu (lata 1994-1998). Drugi z kolei rok wzrostu produkcji rzepaku był wynikiem zwiększenia powierzchni uprawy tej rośliny (o 17,0%), przy niższym jej plonowaniu (o 12,7%). Zwiększenie zainteresowania uprawą rzepaku nastąpiło głównie na skutek korzystnych dla producenta relacji cenowych w stosunku do zbóż. Wzrost produkcji rzepaku w 1999 r. nie był jednak tak znaczny jak w roku 1998, w którym w stosunku do roku poprzedniego wyniósł aż 504,2 tys. ton (84,8%).

Rzepak zebrano w tym roku z 545,3 tys. hektarów. Powierzchnia zbiorów była o 79,3 tys. ha (o 17,0%) większa od ubiegłorocznej, a także o 136,8 tys. ha (o 33,5%) od średniej z lat 1994-1998. W strukturze zasiewów udział rzepaku wzrósł do 4,3% wobec 3,7% w 1998 r. i 2,5% w 1997 r. Drugi z rzędu rok wzrostu arealu uprawy był wynikiem zwiększenia powierzchni zasiewów rzepaku ozimego i niewielkich strat zimowych, jak również utrzymania się dużego zainteresowania plantatorów uprawą rzepaku jarego, który zasiano na ok. 100 tys. ha. Wiosną tego roku zaorano, według szacunku GUS, tylko 2,7% powierzchni zasianej wobec 6,2% w 1998 r. i ponad 50% w latach 1996-1997, w których wystąpiły beżśnieźne i bardzo mroźne zimy.

Plony rzepaku w 1999 r. ocenia się na 20,6 dt/ha, tj. o 3,0 dt/h (o 12,7%) niżej od uzyskanych w 1998 r. i niewiele, bo zaledwie o 0,3 dt/ha (o 1,4%) niżej od średnich plonów z ostatniego pięciolecia. Dobre przezimowanie rzepaku ozimego, wczesne ruszenie wegetacji oraz korzystne na ogół warunki pogodowe na przeważającym obszarze kraju w okresie wiosny rokowały początkowo wysokie

plony. Jednakże zmienna pogoda panująca od połowy kwietnia – zwłaszcza chłody i deszcze w czasie jego kwitnienia oraz intensywne opady w okresie późniejszym spowodowały obniżenie wydajności rzepaku.

Ze zbiorów 1999 r. skupiono w III kwartale 725,4 tys. ton rzepaku (ok. 64,5% całości zbiorów), tj. o 8,2% mniej niż w analogicznym okresie 1998 r. Średnie ceny skupu rzepaku (o nieokreślonym standardzie jakościowym) w III kwartale 1999 r. wyniosły 625,1 zł/t i były aż o 29,5% niższe niż w roku poprzednim. Na tak wielki spadek cen wpłynęła nie tylko nadprodukcja rzepaku w tym sezonie, lecz również załamanie się cen tego surowca na rynku światowym, jak również słabsza kondycja finansowa krajowych zakładów olejarskich. W III kwartale 1999 r., w porównaniu z III kwartałem 1998 r., zwiększyły się różnice pomiędzy krajową ceną skupu rzepaku (przeliczoną na dolary wg oficjalnego kursu NBP) i ceną światową. W wyniku większego obniżenia ceny krajowej (z 250 USD/t do 157 UDD/t) niż światowej (z 266 USD/t do 187 USD/t – CIF/Hamburg) nastąpiło potanieńie rzepaku krajowego w stosunku do surowca z importu.

Przy większym spadku ceny skupu rzepaku niż pszenicy relacje cen rzepak – pszenica w III kwartale 1999 r. kształtowały się na poziomie 1,47: 1 wobec 1,92: 1 w roku poprzednim i 1,71: 1 dwa lata wstecz. Relacje te uległyby dalszemu pogorszeniu, gdybyśmy w cenie pszenicy uwzględnili dopłaty, które po tegorocznych żniwach otrzymywali producenci zbóż. Tak znaczącego potanieńia rzepaku w stosunku do zbóż nie notowano od początku lat 90. Z wstępnych prognoz wynika, że w sezonie 2000/01 ceny skupu rzepaku mogą wzrosnąć do 700-800 zł/t za rzepak surowy (wprost z kombajnu) i 750-850 zł/t za rzepak standaryzowany.

Znaczące pogorszenie opłacalności produkcji rzepaku w stosun-

ku do zbóż, mierzone relacją cen skupu rzepak – pszenica, jak i dochodem uzyskanym z 1 ha tych upraw, spowodowało jesienią 1999 r. spadek zainteresowania rolników uprawą rzepaku ozimego. Według wstępnego szacunku rzepak ozimy pod zbiory 2000 r. zasiano na powierzchni ok. 350 tys. ha, tj. o 24-29% mniejszej niż pod zbiory 1999 r. Jeżeli wegetacja rzepaku w sezonie 1999/2000 przebiegać będzie w warunkach przeciętnych, a w szczególności nie nastąpi mroźna i beżśnieźna zima, to plony rzepaku, przy planowanym w większości województw nieco niższym zużyciu nawozów mineralnych pod tę uprawę (w związku ze znaczącym pogorszeniem kondycji ekonomicznej gospodarstw rolnych), mogą wynieść nie więcej niż 20-21 dt/ha. Wówczas zbiory rzepaku (ozimego i jarego) w 2000 r. wyniosłyby 800-850 tys. ton, a więc zmniejszyłyby się o ok. 24-29%. Przy tym poziomie produkcji wystąpiłby niedobór rzepaku na rynku krajowym i Polska ponownie stałaby się importerm netto tego surowca.

W 1999 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, wyniki handlu zagranicznego w sektorze oleistych ulegną znaczącej poprawie. Nastąpi bowiem wzrost eksportu nasion i śrut rzepakowych, a także wyrobów gotowych przemysłu tłuszczowego, przy obniżeniu importu surowców i produktów oleistych, z wyjątkiem margaryn. Jednakże saldo obrotów będzie w dalszym ciągu ujemne i wyniesie prawdopodobnie ok. 198 mln USD wobec 399 mln USD w 1998 r. Eksport nasion rzepaku zwiększy się niemalże 4-krotnie i przekroczy 300 tys. ton. Większy też będzie eksport śruty rzepakowej i tłuszczów roślinnych (olejów i margaryn). Jednocześnie można oczekiwać obniżenia importu śrut oleistych do ok. 850 tys. ton, tj. o ok. 11%, olejów roślinnych do ok. 200 tys. ton, tj. o ok. 28% i nasion oleistych do ok. 80 tys. ton, tj. o ok. 17%. Natomiast import margaryn może być 3-krotnie wyższy niż w roku poprzednim i wyniesie ok. 11 tys. ton.

Z uwagi na wysoki już eksport rzepaku ze zbiorów 1999 r., przewiduje się, że w sezonie 1999/2000 przerób tego surowca w krajowych olejarniach będzie niższy od wstępnie zakładanego. Ukształtuje się on na poziomie roku poprzedniego i wyniesie ok. 880 tys. ton. Z przerobu rzepaku zakłady olejarskie uzyskają ok. 360-370 tys. ton oleju surowego i ponad 500 tys. ton śrut. Przewidywany jest też niewielki wzrost produkcji gotowych wyrobów przemysłu tłuszczowego, z wyjątkiem margaryn. Produkcja tłuszczów roślinnych w 1999 r. może osiągnąć poziom 610 tys. ton wobec 607 tys. ton w roku 1998, w tym margaryn 380 tys. ton wobec 396 tys. ton w roku poprzednim.

W I półroczu 1999 r. nastąpiło dalsze pogorszenie kondycji ekonomiczno-finansowej przemysłu tłuszczowego. Wskaźniki rentowności uzyskane przez ten sektor były znacznie gorsze od średnich w całym przemyśle spożywczym. Przemysł ten nie posiadał wystarczających środków własnych na finansowanie bieżącej działalności. Wzrosło znacząco jego zadłużenie z tytułu kredytów krótkoterminowych, w wyniku czego na ko-

niec I półrocza 1999 r. przemysł tłuszczowy utracił płynność finansową. W II półroczu trudności finansowe przemysłu tłuszczowego będą mniejsze, lecz nie nastąpi znacząca poprawa jego wyników ekonomiczno-finansowych.

W pierwszych trzech kwartałach 1999 r. dynamika cen detalicznych tłuszczów roślinnych uległa znaczącemu spowolnieniu w porównaniu z rokiem poprzednim. Równocześnie następował spadek cen tłuszczów zwierzęcych, w wyniku czego tłuszcze roślinne drożały wobec tłuszczów zwierzęcych. Do końca 1999 r., a także w I półroczu roku następnego, z uwagi na wysoką krajową podaż i niskie ceny rzepaku, a także obniżenie kosztów surowców z importu, w związku ze spadkiem cen olejów na rynkach światowych, dynamika cen tłuszczów roślinnych będzie niewielka. W 1999 r. średni wzrost cen wyrobów przemysłu będzie znacząco niższy niż w roku poprzednim. W okresie grudzień 1998 – grudzień 1999 nie przekroczy on za równo wzrostu cen całej żywności, jak i poziomu inflacji.

Prognozowane zmiany na rynku tłuszczów roślinnych pozwa-

lają oczekiwać, iż konsumpcja tłuszczów roślinnych w 1999 r. będzie kształtowała się na poziomie zbliżonym do notowanego przed rokiem i wyniesie ok. 16 kg w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

W sezonie 1999/2000 światowa produkcja nasion oleistych po raz kolejny zwiększy się. W porównaniu z sezonem poprzednim wzrośnie o 1,8% i wyniesie 294,3 mln ton. Wzrost produkcji będzie wynikiem zwiększenia powierzchni uprawy roślin oleistych o 1,3% do nowego rekordowego obszaru 202,6 mln ha, przy nie zmienionym przeciętnym plonie wynoszącym 1,45 t/ha. Zbiory soi wyniosą 154,7 mln ton i będą o 0,9% mniejsze niż w sezonie poprzednim. Wzrośnie natomiast znacząco produkcja rzepaku – do 41,5 mln ton (o 15,5%). Zwiększy się również do 80,6 mln ton (o 4,4%) produkcja olejów roślinnych. Relacje podaż/popyt będą bardziej zrównoważone na rynku olejów roślinnych niż nasion oleistych. Ceny soi w sezonie 1999/2000 będą prawdopodobnie niewiele wyższe niż w sezonie poprzednim. Niższe natomiast będą ceny rzepaku i olejów roślinnych.

SUMMARY

According to preliminary CSO estimates rapeseed crops (winter and spring altogether) in 1999 totalled 1124,2 thousand tons and were higher by 25,1 thousand tons or 2,3% than last year's high level and by 31,5% than last five-year average (1994-98). For the second time rise in crops reflected increase in area planted that overcompensated decline in yields. Rising interest in production resulted from favourable relative rapeseed prices versus cereals. Although in rise in crops observed in 1999 was not as much as observed in 1998 when they rose by 504,2 thousand tons or 84,8%.

Rapeseed area harvested in 1999 totalled 543,3 ha exceeding by 79,1 thousand ha or 17% the area recorded a year ago and by 136 thousand ha or 33,5% five-year average (1994-98). Rapeseed share in the crop rotation increased to 4,3% versus 3,7% previously and 2,5% in 1997. For the second time rise in rapeseed area resulted from increase in winter sowings, low level of winter damage and also from high interest in spring rape cultivation (about 100 thousand ha). CSO estimates that only 2,7% of winter rape sowings were subject to winter damage (6,2% in 1998 and over 50% in the period of 1996-97 characterised by lack of snow cover and low temperatures).

Rapeseed yields are estimated at 20,6 DT/ha, which is 3,0 DT/ha or 12,7% higher than in 1998 and slightly (0,3 DT/ha or 1,4%) lower than last five-year average. Good condition of plants after the winter and reasonable weather conditions in the spring allowed to preliminary predict high yields. However persisting since the second half of April volatile weather, particularly low temperature during the flowering and later rainfalls led to decline in rapeseed efficiency.

Rapeseed procurement after the 1999 harvest totalled 725,4 thousand tons (64,5% of the total crop) and was lower than in 1998

by 8,2%. Procurement prices (regardless quality standards) in the third quarter of 1999 averaged 625,1 zł/t and were significantly lower (by 29,5%) than in the previous year. Such reduction was caused by bumper crop combined with weak economic condition of oil crushers and price breakdown observed simultaneously in the world market. In the third quarter of 1999 the gap between domestic procurement price (in terms of USD converted at Central Bank rate) and the world price has widened. Due to deeper decline in domestic rapeseed prices (from 250 to 157 USD/t) than the in world prices (from 266 to 187 USD/t), domestic rapeseed supplies become cheaper than imported raw material.

Deeper decline in rapeseed procurement prices than observed in case wheat procurement prices led to deterioration in these relative prices in the third quarter of 1999 to 1,47: 1 versus 1,92: 1 in the previous year and 1,71: 1 two years ago. The relation would deteriorate even more if we considered additional payments received by wheat producers after the harvest. Such decline in rapeseed relative prices has not been observed since the very beginning of the 90's. According to preliminary forecast in the 2000/01 season rapeseed prices may increase to 700-800 zł/t for raw rapeseed and 750-850 zł/t for standardised seeds.

Significant deterioration in profitability of rapeseed production in comparison to cereal production, as measured in price relation rapeseed - wheat and in terms of incomes per 1 hectare, caused that farmers lost their interest in winter rapeseed production. As of preliminary estimates rapeseed area under the 2000 year declined by 24-29% to 350 thousand ha. Assuming normal weather conditions along the vegetation period and slight decline in fertiliser use in majority of provinces, Average rapeseed yields should not exceed some 20-21 DT/ha. Thus rapeseed (winter and spring varieties)

crops in 2000 would total about 800-850 thousand tons, i.e. some 24-29% lower than in 1999. Having such level of production there would be a shortage of rapeseed in domestic market and Poland would be back on the position of net importer.

In 1999 comparing to the previous year the results of foreign trade in oilseeds will remarkably improve. Exports of rapeseed, rapemeal and final products of fat industry are estimated to increase. Simultaneously imports of raw materials and final products (excluding margarine) are going to decrease. However the balance of foreign trade will remain negative and may amount to approx. 198 mill USD versus 399 mill USD in 1998. Oilseed exports will increase almost 4 times to over 300 thousand tons. Exports of rapemeal and vegetable fats (oil and margarine) will also increase. Accordingly decline in imports of oil meals by 11% to some 850 thousand tons can be expected. Imports of vegetable oil and oilseeds may decline by respectively 28% to some 200 thousand tons and by 17% to about 80 thousand tons. On the other hand margarine imports may rise 3 times to about 11 thousand tons.

Bearing in mind high level of exports after this year harvest, domestic rapeseed processing in 1999/2000 season is forecast at some 880 thousand tone i.e. lower than in the previous season. Oil crushers may obtain about approx. 360-370 thousand tons of raw oil and over 500 thousand tons of rapemeal. Sight increase is forecast in case production of final products (excluding margarine). Vegetable fat production may reach 610 thousand tons versus 607 thousand tons in 1998, including margarine production 380 and 396 thousand tons respectively.

Economic standing of fat industry in the first half of 1999 deteriorated as compared to the relevant period of 1998. Profitability ratios of this branch were signifi-

cantly lower than the average for the whole food industry. The branch was not able to finance its current activities. Thus short-term indebtedness of the enterprises remarkably rose. In result at the end of first half of 1999 fat industry lost overall liquidity. In the second half of 1999 financial problems of the industry are projected to relax. However significant improvement of economic and financial results cannot be expected.

In the first three quarters of 1999 as compared to the relevant period of 1998 vegetable fat price dynamics has been hampered. Simultaneously animal fat prices were sloping down. Thus relative prices of vegetable fats were ri-

sing. In the conditions of high level of domestic supplies, low rapeseed prices and access cheap imports, slight increase in dynamics of vegetable fat prices is forecast for the second half of 1999. Average increase in prices of fat industry products will be substantially lower than in 1998 and in the period of December 1998 - December 1999 should not exceed as well food price index as CPI.

Taking into consideration forecast changes in the market, vegetable fat consumption in 1999 is projected to remind close to the level observed in 1998 - approx. 16 kg per capita.

In the 1999/2000 season comparing to the season of 1998/99,

world production of oilseeds is forecast to increase by 1,8% to 294,3 mill tons. Having unchanged average yields at 1,45 t/ha, increase in the production will be driven by enlargement of oilseed area by 1,3% to 202,6 mill ha. While soybean crops are projected to decline by 0,9% to 154.7 mill tons, those of rapeseed will increase by 15,5% to 41,5 mill tons. Vegetable oil production is to increase by 4,4% to 80,6 mill tons. In terms of supply - demand the vegetable oil market will be more balanced than the market of oilseeds. In the 1999/2000 season soybean prices are forecast to remain slightly over the level observed last year. On the other hand the prices of rapeseed and vegetable oil will decline.